

into the Land of Israel], that Moses said, "Arise, O Lord, and let Your enemies be scattered, and let Your foes flee before You." And when it came to rest, he said, "Return, O Lord, unto the ten thousand thousands of Israel" (Num. 10:33-36).

* There would have been no need for an inverted nun at the beginning and an inverted nun at the end. The verse would have been the climax of the whole story, not an inversion. Jewish history would have taken a different course. Had Moses entered the Land of Israel, our history would never have been taken from us. The messianic era would have commenced with the conquest of the Land of Israel by Moses.

8

R. Loff

To answer this last question, we must understand the importance of consistency in our service of Hashem. When Yosef revealed himself to his brothers with the words, "I am Yosef; is my father still alive?" the brothers were so overwhelmed that they could not answer

him. The Midrash comments, "Woe to us from the Day of Judgment and the day of reproof, for if the brothers could not answer the rebuke of Yosef, their younger brother, how much more so will we be overwhelmed by God's reproof when He in the future rebukes each one according to his deeds."

* Bais HaLevi explains that the essence of Yosef's rebuke was pointing out the inconsistency of their actions. Until the moment Yosef revealed himself, Yehudah was pleading with Yosef to take into account the suffering of their aged father and therefore free Binyamin. To this Yosef replied, "I am Yosef. Where was your concern for our father's pain and sorrow when you sold me and convinced him that I was dead? Is he still alive after that? When it is convenient, you are concerned with our father's welfare, and when it serves your purposes, you are oblivious."

9

The ideal service of Hashem is described as "all your days" — without interruption, with consistency and constancy (Ibn Ezra to Devarim 19:9). The Gemara (Berachos 6a) says that if someone comes regularly to shul and one day is absent, Hashem inquires as to his

absence, and if he has no acceptable excuse, he is punished. The person who never attends shul is not scrutinized in the same manner, for he has never exhibited the capacity to attend regularly.

We can now understand why the Torah separated between the eager departure of Bnei Yisrael from Sinai and their complaints about the swift pace at which they were moving. When Bnei Yisrael ran to avoid a proliferation of additional mitzvos, Hashem observed, "My children, if you have the energy to run from Har Sinai, let us harness that energy and direct your running to your final destination, Eretz Yisrael." Immediately Bnei Yisrael complained that they lacked the strength and stamina to run. That was the ultimate self-condemnation — inconsistency. To run from Torah you have the stamina, and yet to run to Eretz Yisrael you lack that same capacity. To minimize the inconsistency involved, the Torah distinguished between these two episodes.

* The letter נ represents נאמנות — faithfulness and consistency (Shabbos 31a). The inverted nuns, therefore, represent inconsistency and self-contradiction.

The two verses set off by the inverted nuns describe the antidote to that inconsistency. When Moshe saw the Cloud of Glory begin to ascend and depart, signaling Hashem's desire that Bnei Yisrael resume their journey, he proclaimed "Arise, Hashem." This proclamation was a confirmation of Hashem's will and an expression of Moshe's desire to subjugate his desires to Hashem's. Similarly, when the Aron came to rest, Moshe again proclaimed, "Return Hashem. . ."

Rabbi Samson Raphael Hirsch comments that this sedrah marks the end of one epoch of Jewish history and the beginning of another, leading to the sin of the spies and culminating in the destruction of the Temple and exile. The root of all this misfortune was the inability to be consistent in our avodas Hashem.

→ May we strive to correct this flaw so that the inverted nuns are once more made upright, as they are in the ultimate expression of total devotion — נעשה ונשמע. Then we will merit two other words that also begin with נ — נחמו נחמו — be comforted, My nation, with the ultimate Divine redemption.

11

The Midrash in Tana D'vei Eliyahu records a similar instance of rebuke. Eliyahu Hanavi found himself mocked by an ignorant boor, who did not even know the aleph-bais. Eliyahu asked the man if he did not fear for the day the Heavenly Court would ask him why he did not learn Torah. The man replied that he was not afraid because he was not given the intelligence to learn and therefore could not be blamed. Eliyahu then asked him to describe how he made his living, and the man commenced an animated description of how he made fishing nets and set them out in the most efficient possible fashion. At the end of this discussion, Eliyahu told him, "For fishing you have wisdom, and for Torah, which is even more crucial to life, you do not?" Immediately the man burst into tears at the realization that he had refuted himself.

Eliyahu concluded by pointing out how rampant is such inconsistency. There are those who will plead before the Heavenly Court that they were not given the means to give tzedakah. They will be shown how for their own personal pleasures the money was somehow found. Others will defend their lack of Torah study on the grounds that they were too busy making a living. They will be shown the time spent doing nothing or in idle chatter. There is no more telling refutation of all our excuses than those we ourselves provide.

רג

הלבוב

חג השבועות

הלכות

בחקרמת עין יעקב (למהרי"ן בן חניני) מביא מדרש וזה לשונו, בן זומא אומר מנינו פסוק כולל יותר והוא 'שמע ישראל' וגו' (דברים ו, ד), בן ננס אומר מנינו פסוק כולל יותר והוא 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא י"ג, יא), שמעון בן פזי אומר מנינו פסוק כולל יותר והוא 'את הכנש אחד תעשה צבוקר' וגו' (נמדבר כח, ד), עמד ר' פלוני על רגליו ואמר הלכה כבן פזי דכתיב (שמות כה, ט) 'ככל אשר אני מראה אותך את חבניית המשקן' וגו'. ומבאר המהרי"ל (בנתיבות עולם נתיב אהבה רע) 'מה שאמר בן פזי 'את הכנש האחד תעשה צבוקר' הוא כלל גדול בחורה יותר, ראה לומר מה שהאדם עובד הש"י בתמידות הגמור והוא עבדו, וכמו שהעבד לא סר עבודתו מן אדון שלו רק הוא עובדו תמיד, ולכך אמר את הכנש האחד תעשה צבוקר וגו' שזה נאמר על קרבן תמיד שחר וערב דבר זה הכלל בחורה, שמכלית המכות.

שיהיה האדם עזר להקציה וכל שאר המוקה פירושא שעי המלות הוא עוזר את זוראו לגמרי. ציבור הדברים, שיש הרבה פעמים שהאדם מתלהב לעבוד את זוראו, כמו צנת אמירת קריאת שמע לבו מלא אהבת הצורא וקבלת עול מלכות שמים, אבל העיקר הוא עבודת התמיד, התמידות של העבודה, שלא יהא נעשה בצופן של מנות אכסיה מלומדה, לק יהי תמיד בהמלכות, ויאש המוצא מוקד צו, וזה הוא ענין עולת תמיד העשו' בהך סיני, שם בסיני קבלו את העול להיות עובדי השם בצופן של תמיד, ויהי בהמלכות תמיד. וזה הוא ענין המפלה שצמקוס תמידין תקנוס, שיהיו המפלות מלא המחדשות ועצדות ה' ולא יהיו המפלות נאמרות בהמישנות. זיכורים הוא ענין של המחדשות, ושמתח כלל הונו' (דברים כו, יא), ענין של עשיית מלות ה' מתוך שמתה והמחדשות, ומפלות הם צמקוס זיכורים היינו שאופן המפלה יהי כהצאת הזיכורים, מלא שמתה והמחדשות.

ולבאר עניין תלונתם זאת ופשר לשון הפס', כתב במשך חכמה וז"ל:

כי המן היה הולך בזכות משה, והוא 'לחם אבירים' (תהלים עח, כו) שמלאכי השרת אוכלים אותו, מוזן רוחני כמעט בלתי ממש. והנה בכל הצמחים יש כח החייוני והצומח, אבל כוח המתאווה אין בהם, לבד בהחי. ולכן עם הארץ אסור לאכול בשר (פסחים מו, ב), כיון שיגביר כוח המתאווה, ואין בו תורה להתאפק על תאוותו. וכמו שאמרו (קידושין ל, ב) 'בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין'. ולכן 'התאוה תאוה' שיהא להם תאוה, וחשבו שבשביל שאין להם בשר ואוכלים דוממים שאין בהם כח המתאווה. כי אפילו בצמחים אמרו (בר"ר מא, א) 'דקל זה מתאוה לתמרה שביריחו', משא"כ בגזן. ולכן רצו לאכול בשר חי, שיש בו כח התאוה להגביר תאוותם.

ובזה יש לבאר נמי מש"כ לאחמ"כ (שם, י): 'וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו וגו'', וברשי:

'בוכה למשפחותיו'... ורבותינו אמרו, 'למשפחותיו' - על עסקי משפחות, על עריות שנאסרו להם.

ובמהר"ל בגו"א:

ותימה איך בכו עתה על העריות שנאסרו להם כבר, ומה ענינו לכאן. ויש לתרץ דלק"מ דעכשיו בכו על כל התאוות הגופניות שהפרישו הקב"ה, ואמרו 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם' - 'מן המצוות' (רש"י שם), שלא היינו דואגים מן המצוות והיינו אוכלים ושותים בלא דאגת המצוות, ועל הכל בזה שהיה להם התאוות בעריות, והפריש הקב"ה אותם מהם, ולפיכך היו מתאוננים עתה עליהם, ופי' פשוט הוא.

14

עכ"פ מבואר ענין התלונה על כך שאין להם כח המתאווה, רבאכילת המן כיון שאין בו כח חייוני כלל אין בו תאוה, והם התאוה לתאוה, וחפצו להשיגה ע"י בשר שהוא חי ויש לו הכח החייוני הגדול ביותר וממילא יש בו להביא לכח המתאווה.

ואכתי צ"ע בלשון הפס' 'מי יאכילנו בשר', כיון שעיקר תלונתם היתה ע"כ שאין להם את תאוות הבשר, לכאור' היה להם לומר בפשטות שאין להם בשר והם זקוקים לו, וצ"ב מדוע התלוננו בלשון המשתמעת שעיקר התלונה היא ע"כ שלא נמצא מי שיאכילם בשר.

תורת	התאוה תאוה	חסד	קפו
------	------------	-----	-----

על פי זה מבואר הכלי יקר ביאור נפלא:

יש להבין, מדוע בחרה התורה דווקא באותיות נוני"ן הפוכים כדי ליצור "סימניות"? הרי אם השתמשה בהן כדי שיהוו מעין "סוגריים" - גם האות כ' מתאימה לזה?

* אלא, מתרץ הכלי יקר, שנו"ן בארמית זהו דג!

ממילא הנו"ן ההפוכה השניה מרמזת על חטאם השני של ישראל - שהאספסוף התאוה תאוה ואמרו: "זכרנו את הדגה!"

ואילו הנו"ן ההפוכה הראשונה מרמזת לחטאם הראשון, שברחו מהר ה'.

כפי שאמרו חז"ל במסכת ברכות (דף ס"א): שאל פפוס בן יהודה את רבי עקיבא: כיצד אתה מקהיל קהילות ברבים ומלמד תורה, וכי אינך מתיריא ממלכות רומי המרשעת שגזרו שלא ללמוד תורה?

15

השיב לו במשל: שועל אחד ראה דגים השוחים בנהר במהירות, ממקום למקום. שאל אותם השועל: מפני מה אתם מתיראים? אמרו לו: מפני רשתות שבני האדם רוצים לדוג אותנו בהם. אמר להם השועל: אם כך, בואו ותגורו עמי ביבשה. השיבו לו: שוטה שבעולם, אם במקום חיותנו [במים] אנו מתיראים, על אחת כמה וכמה במקום מיתנתנו [ביבשה].

כך השיב רבי עקיבא: אנו כמו דג במים, והתורה היא חיינו. ואם כשעוטיקים בתורה יש סכנה, על אחת כמה וכמה כשפוטקים מלמוד בה.

* ועל כך, מבואר הכלי יקר, שעם ישראל ברחו מהר ה', כמו דג שבורח ממקום חיותו אל היבשה! ולכן נרמז הדבר בנו"ן הפוכה - כי נהגו להיפך מהדגים!

16	מראש	ויסעו מהר ה' - התחלת התאוה	צורים	רבו
----	------	----------------------------	-------	-----

ובאמת דפרשה זו צריכה ביאור רב בכלל וקשה מכמה אנפי, ראשית צ"ב לשון הפס' בתלונת בני' בתאוותם לבשר 'והאספסוף אשר בקרבו התאוה תאוה' (יא, ד). מהו 'התאוה תאוה' ולכאור' כיון שהתאוה לבשר, וכדמסיים 'וישובו ויבכו בני ישראל' ויאמרו מי יאכילנו בשר', היה צ"ל 'התאוה בשר'.

והנצי"ב בהעמק דבר (בהקדמה לחומש במדבר) כתב דהנהגת הקב"ה עם ישראל התחלקה לב' אופנים, והאופן הב' החל מהמתאוננים, וז"ל:

...משום דעיקר זה הספר הוא המחליף ומשנה הליכות עם ה' בחיי העולם, מאו שהגיעו לארץ ישראל מן הדרך שהלכו במדבר, שבמדבר היו מתנהגים במדת 'תפארת' שהלך לימין משה שהוא לגמרי למעלה מהליכות השבע, ובא"י הלכו בדרך הטבע בסתרי השגחת מלכות שמים ב"ה... והנראה דע"פ זה הכונה אחו"ל (שם) דזיהי בנסוע הארון הוא ספר בפ"ע, ללמדנו באשר כי התחלת השיני היה מן 'יהי העם כמתאוננים', כי בשביל שהתנהגו במדת תפארת נעשו מיד אחרי שהטאו, כי היה צל השגחה על יד ימינם, ודבר זה היה קשה עליהם לסבול, עד שגרם לשילוח מרגלים כאשר יבואר ריש פרשת שלח, וא"כ פרשה קטנה זו היא המחלקת בין שני אופני הליכות ישראל עד שכל חלק אחד מן הספר הוא ספר בפני עצמו, וזה ההילוך הוא ספר בפ"ע, וכמו שכתבתי בפרשת בראשית עה"פ 'יה ספר' (בראשית ה, א) שסיפור ענין גדול נקרא 'ספר'.

מבואר דכ"כ היתה הירידה בשלב זה שבין החלק שלפני ויהי בנסוע לחלק שאחרי, עד שבגינה שינה הקב"ה את כל אופן ההנהגה עם ישראל שעד אז היה לגמרי למעלה מהליכות הטבע, ומשם ואילך היה בדרך הטבע ובהסתר. וכלפי ירידה זו טען משה 'לא אוכל לבדי לשאת וגו'.

29

פחיתות התאוה

ולבאר כל זאת נבוא להתבונן בעומק ענין התאוה שנתאוה ישראל לבשר בהמשך למשנת' עד עתה. דהנה בדרוכו של רש"י נתבאר ד'פורענות ראשונה' רכתי בגמי מתייחס לקברות התאוה, הרי נמצא בע"כ לפי"ד דתחילת התאוה נעוצה ביוסעו מהה ה" שנאמר בפורענות ראשונה, שכיון שנסעו מהר ה', המשך הדברים הוא שנתאונו וכו', ולכן קרי לקברות התאוה 'פרענות ראשונה'.

ומשמעות הנסיעה מהר ה' יש במדרש (הוי"ד בתוס' שם):

* 'ויסעו' - שנסעו מהר סיני, דרך שלשת ימים - כתינוק הבורח מבית הספר שבורח והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסני.

● מבואר דהך נסיעה עניינה בריחה מרוב התורה. ויש לבאר האיך באה התאוה שנתאוה ישראל כהמשך לכך שברחו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר מפני שלמדו שם הרבה תורה.

מבואר בדברי החינוך דביסודו גוף האדם ממש שווה במהות ובמעלה לגוף הבהמה, שהוא גוף חמרי בלבד, אמנם באדם נתן הבור"ת שכל רוחני שבאמת הוא הפכו הגמור של הגוף החמרי, והנה אם לא התורה נמשך שכלו של האדם אחרי גופו החמרי בכל תאוותיו, ובאופן כזה "נמשל כבהמות נדמו", וכל החילוק אז בין אדם לבהמה אינו אלא בצורת הגוף, אך עניין אחד להם, ומותר האדם מן הבהמה אין. ורק ע"י התורה יש באדם הכח להגביר את השכל הרוחני ולהשליטו על הגוף החמרי וכזה להיות נבדל ונעלה מן הבהמה. נמצא דכל מעלת האדם ועומדת בתורתו, שאם מגביר את שכלו על הגוף החמרי אזי נקרא אדם, ואם לאו - "נמשל כבהמות נדמו".

ויסוד הדברים י"ל ע"פ דברי הרמב"ן הנודעים שכתב בסו"פ בא בענין תכלית הבריאה (שמות יג, טז) וז"ל:

והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון הפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לא-לקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזמת תפלת הרבים, וזה שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לא-ל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפני בריותיך אנהנו.

מבואר דתכלית הבריאה כולה היא לשם ההכרה בו ית', וכיון שכך, פשוט הדבר שכל עבודת האדם טובבת סביב יסוד זה להגיע להכרה זו והיינו ודאי רק בכח השכל הרוחני (ועי' בלשון הקרן אורה להלן).

וכמו"ש החינוך דזהו כל עניינו של האדם ומותרו על הבהמה, כן הוא בהמשך דברי הרמב"ם שם:

אבל יהיה האדם מושל על אלו התאות כולם לקצר בהן כפי יכלתו ולא יעשה מהם אלא מה שאי אפשר זולתו, וישים תכליתו תכלית האדם מאשר הוא אדם, והוא ציור המושכלות לא זולת זה, אשר החוק והנכבד שבהן השגת השם והמלאכים ושאר פעולותיו כפי היכולת... והוא המבוקש מן האדם ר"ל שזאת היא תכליתו...

ועוד שם:

וצריך למי שיבחר להיות אדם באמת לא בהמה בתאר אדם ותמונתו, שישים כל השתדלותו לחסר כל צרכי החמר מלאכל ומשגל ומשתה וכעס וכל שאר המדות הנמשכות אחר התאוה והכעס ויבוש מהם וישים להן מדרגות לנפשו.

מבואר בלשון הרמב"ם דברים קשים, דהתולך אחר החומר ותאוותיו ה"ה "בהמה בתאר אדם ותמונתו", דהיינו שבאמת במעלתו ובמהותו הנהו ממש בהמה, ורק שיש חילוק ביניהם בתאר ובתמונה. ובאמת אמרו (ב"מ קיד, ב) "אתם קרויין אדם ואין נכיים קרויין אדם", והיינו לפי הנ"ל דרק אצל ישראל קיים העניין של השלטת השכל הרוחני על תאוות החומר, וע"כ הוא קרוי 'אדם', אמנם הנכרים שאין להם מעלה זו

ויסוד למעלת וחומרת הדיבור שנתבאר בדברי הרמב"ם דהוא בעיקר עניינו של האדם מצינו בדברי רש"י עה"פ (בראשית ח, ז) "וייצר ה' א-להים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה", ופרש"י:

'לנפש חיה' - אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו שבאדם היה מכולן שנתוסף בו דעה ודבור.

מבואר בדברי רש"י ככל האמור, דמותר האדם מן הבהמה הוא בהיותו בעל דעה ודבור. ומידי דממילא הוא דכאשר פוגם האדם בכח זה ונותן שלטון לגוף התאוני, ה"ה "בהמה בתאר אדם ותמונתו".

והמבואר בדבריהם ברעת הדיבור והשירה הנמשכים אחרי התאוה במסויים, היינו לפי שכח הדיבור הוא כנודע ביטוי הפנימיות, וביותר שירה אשר ענינה הוא שבה

לבטאות בתנועות השיר רבדים פנימיים שלא היה סגי בכח הדיבור לבד לזה. ולפיכך בדיבור ושירה הנמשכים אחרי התאוה ישנו ביטוי לרובד הכי עמוק שבאדם שנשלט הוא ע"י הגוף התאוני.

ד.

התורה והתאוה - זה לעומת זה

והנה הכרעת האדם להשליט את נשמתו ושכלו הא-להי על גופו החמרי התאוני ובכך לקבוע שמו בשם 'אדם' הנעלה משאר כל הבריאה והחיות והבהמות, מיתלא תלי וקאי במידת החזקתו בתורה דאור התורה הוא שיכריע את הנהגת שתהא אחרי נשמתו ולא אחרי תאוותו, וכנזכר בלשון החינוך: "ואם לא התורה שנתן לו ימשך השכל אחר החומר בכל תאוותיו לגמרי, ונמשל כבהמות נדמו, ובכך לא תשלם המלאכה, לפי שיהיה גוף האדם וגוף הבהמה אחד בענין אף על פי שאינו אחד בצורה, ונמצא ביצירה חסרון, נמצא לפי דברינו, שנתנית התורה להשכיל לבות בני אדם מחוייבת לתשלום היצירות". הרי להדיא דזהו עניינה של התורה ורק היא הדרך להגיע למעלת האדם להגביר את כח הנשמה על הכח התאוני.

זה דזה לעומת זה עשה הא-להים וכך היא צורת הדברים, שעומדת תאות העריות מזה גיטא וחשקת התורה מאידך גיטא והם מכח אחד של תשוקה.

וביאור הדבר כמו"ש בקרן אורה דכל עניין האדם הוא היותו תלוי ועומד בין תאות החומר לבין מעלתו בכח הרוחני, דהיינו שיש לו את התאוה הגופנית המתנגדת לכח הרוחני ועומדת עליו להכריעו, וע"י התורה האדם נלחם באותה תאוה ומגביר את הכח הרוחני על התאוה הגשמית, ומדברי הוזה"ק למדנו דלשם עניין זה ניתן לו כח א' של תאוה ותשוקה הנתון לשיקול האדם אם ישמש לתאוה הגופנית או לחשקת התורה, ועליו מוטל לנצלו לחשקת התורה, ולהגביר באו לבטל את השכל הרוחני ע"פ התאוה החמרית. וכדחזינן דכח א' הוא, שכאשר באו לבטל את התאוה החמרית בטל גם כח התשוקה הרוחנית, דכל עניינו של האדם הוא היותו עומד בין שניהם וגובר בכח התורה לצד הקדושה, וכאשר אין את מעלת ההתגברות שוב אין כ"כ מעלה בהשגה הרוחנית (ועי' להלן מ"ש מהמרדש דישאל נמשלו לרג המיוחד במדת הצימאון).

ואם כך הם פני הדברים, הלא לא תיתכן מציאות שהאדם חסר את התורה ומאידך נעדרת ממנו התאוה החמרית, אלא מיד כאשר יעזוב את התורה יתכף יפול במשיכת התאוה החמרית, דכח התשוקה בוער באדם ואם לא יטהר לצד הקדושה ממילא יתאוה לאידך גיטא.

והדברים מבוארים בלשון החובות הלבבות (שער הפרישות פ"ב) שכתב על העולם אשר נטו מן התורה וקרבו לגשמיות, ובהא גופא נמשכו שוב אל התאוות הגשמיות: וכל אשר התקרבו, רחוקו, וכל אשר רחוקו מאור האמת אשר נפרדו ממנו, התחברו אל היצר אשר ידעו. וכך התאבכה האפילה עליהם וגדל העולם בלבם ויף שכלולו בעיניהם, וישיבו אותו בהחבר שכלם. וכל אשר נוסף העולם ישוב - נוסף שכלם חורבן, עד אשר חשבו דרכו הרעה כי היא הטובה, ותעונו כי היא הישרה, ושמוהו לחוק ולמוסר.

והם הם הדברים, דכאשר התקרבו לתאוות התרחקו מהתורה, וממילא נפלו למשיכת התאוה החמרית באופן ששוב אין ביכולת הכח הרוחני לגבור עליה והוסיפו חורבן על חורבן עד אשר סללו להם דרך תעות חדשה הישרה בעיניהם.

ה.

נוניין הפוכין - צימאון לקדושה או לטומאה

ולאור כל האמור נמצא דמעלת האדם תלויה במידת השתייכותו להנהגת השכל הרוחני, וככל שירחק מהנהגה זו יפקיע מעצמו שם ומעלת האדם ויחשב "בהמה בתאר אדם ותמונתו" ר"ל, והנהגה זו קיימת רק בכח אור התורה.

ומצינו בזה דברים מפורשים במהר"ל שכתב (דרך חיים אבות א, ב) וז"ל:

כי כאשר יש באדם התורה הוא נחשב בריאה טובה בעצמו כאשר יש בו התורה השכלית, אבל אם אין בו התורה אין האדם נחשב טוב כי חסר בו התורה שהיא השלמת האדם. כמה שהוא אדם, והוא נמשל כבהמה נדמה ואין זה נחשב בריאה ואין לו המציאות. וג"ע הוא הפך התורה כי כבר ביארנו למעלה כי מעלת התורה שהיא השכל נבדל מן החמרי לגמרי, ואין דבר שעל ידו ההאדם נבדל מן החמרי רק ע"י התורה השכלית וא"צ לזה ראייה, והפך זה ג"ע שהולך אחר זנות שהיא ג"ע ובה הולך אחר החמרי עד שהוא נחשב לגמרי כמו בהמה וחמור. וכן אמרו חו"ל כי מעשה הזנות הוא מעשה בהמה, ובמס' סוטה (ט, א) 'מפני מה קרבנה של סוטה מאכל בהמה שהיא מן השעורים, אמרה תורה. היא עשתה מעשה בהמה לפיכך קרבנה מאכל בהמה. ולדבר זה אי"צ ראייה כי הזנות מעשה בהמה חמרית...

יעו"ש בשלימות דבריו דקיום כל הבריאה הגשמית הוא רק בזכות צירוף החלק הרוחני אליו, וזה בא אצל האדם כבריאה, ע"י התורה שהוא השכל הא-להי. וכאשר אין באדם את התורה אין בו מעלת אדם, ואין לו וממילא לכל העולם זכות הקיום כלל.

ובדברי הרמח"ל (דרך ה' ח"א פ"ג וח"ב פ"ד, ומאמר החכמה סדר ליל פסח) איתא דבאמת מדריגה זו שביארנו בעיקר שם ה'אדם' היא היתה מדריגת אדה"ר ביצירתו קודם החטא, דאדם הראשון נברא במצב זה שהוא תלוי ועומד בין הגוף לנשמה ועליו לבחור בהנהגת הנשמה, ואלו דבריו:

הנה האדה"ר היה בעת יצירתו ממש באותו המצב שזכרנו עד הנה, דהיינו שהנה הוא היה מורכב משני החלקים ההפכיים שאמרו שהם הנשמה והגוף, ובמציאות היו שני העניינים הטוב והרע, והוא עומד בשיקול ביניהם להדבק במה שירצה מהם. והנה היה ראוי לו שיבחר בטוב, ויגביר נשמתו על גופו ושכלו על חמרו, והיה או משתלם מיד ונה בשלמותו לנצח.

ובהמשך ביאר שם הרמח"ל דבחסא אדה"ר פגם במצב זה שהוסיף בחטאו כח נטיה לצד הרע, וירד מרום מדריגת האדם שהיתה לו לפני"כ. וביצי"מ התחיל הקב"ה להוציאם ולהעלותם מהחומר, ובמעמד הר סיני הושלם התהליך ובו שבו ישראל ונתעלו מחדש למדריגת אדה"ר קודם החטא, דהיינו שלימות במעלת האדם ובמותר האדם מן הבהמה. עכתו"ד הרמח"ל.

ואחר הדברים האלה נמצא מבואר היטב ד'ויסעו מהר ה' הוא תחילת הפורענות של המתאווים, דב'הר ה' מבואר בלשון המדרש "שלמדו הרבה תורה", ולהאמור, כזה זכו לשלימות במדרגת אדם, שבכח התורה גובר הכח הרוחני על הכח המתאווה, שזהו כל עניינו ומעלתו של האדם, וכאשר נסעו מהר ה' וברחו ממדריגה זו כתינוק הבורח מבית הספר, הרי רחוק בזה מהכח הרוחני, ויש בזה התחלת מהלך של הפקעה ממות האדם מן הבהמה והשלטת הגוף החמרי המתאווה על הנשמה והשכל הרוחני. והמשך הדברים הוא תאווה לכח המתאווה (כדברי המהר"ל), דכיון שעזבו את התורה נתונים הם למשיכת הגוף החמרי אשר בלא התורה אין בנשמה יכולת להתגבר על כח זה, וכלשון המשך חכמה "ולכן עם הארץ אסור לאכול בשר, כיון שיגביר כח המתאווה, ואין בו תורה להתאפק על תאוותיו. וכמו שאמרו בראתי יצר הרע בראתי תוהו תכלין", דע"ה כיון שאין בו תורה לא נמצא בו כח להתגבר על התאוה כלל ואם יאכל בשר בקרב שבווא לתאוה, ובנפילה זאת ירדו כללי ירידה של ממש ממדריגת אדם למהלך המפקיע מכך.

ויעוי בלשון הנצי"ב (ע"פ "וישובו ויבכו גם בני ישראל") שכתב בעניין ה'ויסעו מהר ה' בזה"ל:

"ויסעו מהר ה' כתיב ולא כתיב 'מהר סיני', אלא שהיה בדעתם לסור מהעונג שהיה שם על ה', ובקשו להתענג על תענוגי בשרים.

והיינו דיש כאן ב' תענוגים זה לעומת זה, דכפשוט' מדברי הוזה"ק כח התאוונה ניתן ע"מ שינצלוהו לצד הקדושה ע"י מילוי התאוות ברוחניות, שזהו 'עונג על ה', ותחת עונג זה שהתענגו עד עתה במילוי התאוה בצד הקדושה, החלו למלאותה ב'תענוגי בשרים', וזהו 'ויסעו מהר ה'.

ולפיכך בכו אז על כל התאוות וכמו"ש רש"י "למשפחותי" - על עסקי משפחות, על עריות שנאסרו להם, דכיון שהתרחקו מהתורה לא היה בהם הכח להגביר את הכח הרוחני על התאוה כלל, ובכו על התאוה הקשה ביותר דהיינו עריות וכמושנ"ת.

והנה בתוכן הסימן דב' גונין הפוכין כתב הכלי יקר:

...אך מאחר שמצינו שתי תלונות מפורשים במקרא, האחת 'זכרנו את הדגה' וכו', השניה 'בוכה למשפחותיו' על עסקי עריות' וכו', אם כן ודאי כל הפרשה מדברת מענין אחד והכל היתה תלונה אחת ומקורה מן פרשת 'יהי בנסוע' והוא סוד גוף ה' הפוכה שבסוף הפרשה ובמלת כמתאוננים. כי 'פלא בעיני רבים גם בעיני יפלא מה שדרשו חז"ל (שבט קל, א) 'וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, על עסקי עריות שנאסרו להם, מה ענין תלונה זו לכאן ולכמה לא בכי בשעה שנאסרו להם העריות ואם באותו זמן שתקו וכל אחד מהם סבר וקיבל עתה מה היה להם כי באו להזכיר ראשונות ולהיות תוהה על הראשונות שכבר קיימו וקיבלו... ובלי ספק שכל פסוקים אלו מן 'וישובו ויבכו גם בני ישראל' עד 'וישמע משה את העם בוכה' הכל מדבר בבכיה אחת.

וענין זה א"ש ונתבאר היטב לעיל לפי דרכנו דבכיה אחת היא על כל התאוות וכנ"ל.

ובהמשך דברי הכל"י שם כתב לבאר לפי דרכו ענין הפרשה:

אמנם לפי מה שפירשנו למעלה... יבוא כל ענין הפרשה על נכון, ויגיד עליו ריעו נו"ן הפוכה שבסוף הפרשה ונו"ן הפוכה שבמלת כמתאוננים כי נו"ן היינו דג והדגים פרוצים ביותר בפריה ורביה...

ויעוי"ש שלמד כל הך פרשתא בדרך זו דנו"ן היינו דג ודגים פרוצים בפריה ורביה. ונראה לבאר עפ"י דנו"ן היינו דג, ובתוספת דברים.

דאיתא במדרש (ב"ר צז, ג):

'וידגו לרוב בקרב הארץ' - מה דגים הללו גדלין במים כיון שיורדת טיפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו מים מימיהו, כך ישראל גדלין בתורה כיון שהו שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהו.

הרי מצינו מידת הצמאון בדג, וישראל נמשלו לדג בחלק זה שצמאים הם לתורה בצמאון דג למים.

ולעיל נתבאר מדברי הוזה"ק דשורש אחד לתאוות עריות ולתשוקה לתורה, ועל האדם מוטל להסב צמאון לצד הקדושה ולמלא תשוקתו בתורה ועי"כ להנצל מתאוות העריות, ובאמת תאוה אחת היא וכדחזינן שעם ביטול התאוה בטלה ג"כ תשוקת התורה, ואי"כ י"ל דענין צמאון הדגים למים המשמש משל לצמאון ישראל לתורה, ענין אחד הוא עם פריצותם בעריות, דלדג ישנה מידה זו של צמאון.

וישראל שנמשלו לדג כלפי מידת הצמאון שלהם, עליהם למלא ולקיים צמאון זה בתשוקת התורה, וזהו הנו"ן באופן הישר, אולם כאן נכתבה נו"ן הפוכה - להורות שהם השתמשו במידת הצמאון שניתנה להם בכדי שיחגברו על התאוה לעריות וימלאו

את הצמאון בתשוקת התורה, ועי"כ יזכו למדרגת האדם שמתגבר על התאוה הגופנית ומשליט על גופו את השכל הא-להי - למהלך הפוך של 'ויסעו מהר ה' דהיינו ריחוק מהתורה וממילא נפילה לתאוות הגוף החמרי, וכמו שהמשיכו בבכיה על הבשר ועל עריות, ובוזה התחלת תהליך של איבוד מעלת האדם למצב של "בהמה בתאר אדם וחמונתו" בהיות שכלו נשלט ע"י הגוף החמרי. וכאן בא הנו"ן לסמל את ישראל בדומה לדגים הפרוצים ביותר בפריה ורביה, שנמשך צמאונם של ישראל לחלק החמרי, דהיינו 'נו"ן באופן הפוך.

ואח"כ נו"ן הפוכה נוספת - באה להפוך מחדש את מהלך הנו"ן השלילי שנתחדש אצלם בנסיעה מהר ה' - בחזרה אל הר ה', למשך התאוות לצד הקדושה ולמלא אותן בתשוקת התורה, ולהשליט בכך את השכל הא-להי על הגוף החמרי.

ממעמקים במדבר

דברי הוזהר

חז"ל מגלים לנו סוד נורא, בענין אותן נונים הפוכים, וז"ל (בספר הוזהר חדש - מובא בספר שיח יצחק שם):

"אלו ב' נונים הם כבודו של הקב"ה ממש, והן עיקרו של עולם, לכך בראות יעקב כן בירך את בניו, וידגו לרוב, ותרגמו וכוננו ימא יסגון, והקב"ה הוציא האומות מכלל אותם השני נונים, דכתיב "לא נין לו ולא נכד" וכו', ואבימלך ביקש להשתתף עם יצחק ולהדבק באלו הנונים, דכתיב "אם תשקר לי ולניני ולנכדי", ועתיד הקב"ה להחזיר הנונים למקומם, דכתוב וכו', ועל אלו הנונים מבקשים האומות תמיד עלילות על ישראל, ומתאנחים ודואגים שאין להם חלק בהם, שנאמר "אמרו בלבם נינם יחד" וכו', ובאלו הנונים עתיד הקב"ה למיפדך להו לישראל ע"י משיח, שנאמר "לפני שמש ינון שמו".

דברי הגרי"א חבר

נפתח בדברי הגרי"א חבר (שם), המבאר את יסוד הדבר:

"ישראל והתורה קשורים ומיוחדים עם רצונו והשגחתו יתברך זה מול זה בשווה, שכפי פנות מעשינו הטוב אליו יתברך, כמו כן פנות השגחתו ורצונו אלינו, ומזה מצינו שנדמו ישראל אל הלבנה ממש, שהארתה ושלימותה תלויה במה שעומדת נגד החמה, והחמה מאירה אל עבר פניה, והם ממש כשני חצאי עגולים העומדים זה מול זה, וכמו שאין אנו משיגים ונהנים מאור החמה, רק הפונה כלפי מטה להאיר לארץ, וחציה השני נסתר מנגד עינינו, כמו כן אין אנו משיגים מאתו יתברך רק רצונו והשגחתו הפונה לנבראיו...

"נמצא שנוכל לדמות דבר זה לב' נונים שהם ב' חצאי עגולים פונים זה מול זה, כזה [ן ממש, והוא ממש כמו החמה והלבנה כשהיא בשלימותה, והחמה מאירה אל עבר פניה, וחיבורם הוא עיי התורת והמצוות, והם ענין ב' הכרובים שפניהם איש אל אחיו עיי התורה והמצוות, שהם הלוחות המונחות בארון...

"יבזה נבין ענין ב' נונים של 'ויחי בנסוע הארון', שארז"ל שהיה להפסיק בין פורענות לפורענות, שמורה על מה שחטאו - אז גרמו הפיכת פני נו"ן מהם, כמ"ש 'ויסעו מהר ה' ", כולו, כתינוק הבורח מבית הספר וכו', שכל קיומם הוא על התורה. ובוזה"ק פ' בהעלותך וז"ל ויחי בנסוע... כיון דהוי נטיל ארונא נ' נטל עליו, והא שכינתא עייג ארונא יתיב.

הרי מבואר לנו שנו"ן מרמז על השראת השכינה על ישראל, ולכן היה שורה על הארון שבו ב' הלוחות והתורה, ולכן נתנו גם כן ביום חמשים לספירה. ולכן באשרי שרומזו על גלותא דישאל, לא נכתב אות נו"ן, שאינו מתגלה עליהם אלא בהסתר פנים לגמרי, ולא נשאר רק בסמיכה בעלמא, במה שסמכם ברוח הקודש אחי"כ באות סמ"ך, אבל אז בזמן שנסעו מהר סיני, אז כביכול הסתיר הוא יתברך, פניו מישראל, ובקש להסתלק מהם לולא תפילה של משה 'קומה ה' ויפוצו אויבך'.

"ולכן לא נסתלק הנו"ן לגמרי רק החזיר פניו כאב הרוצה להסתלק מבנו והפך פניו לאחוריו ומראה לו שרוצה לחזור, ובבקשתו של הבן נשאר על עמדו, והחזיר לו פניו, ולכן נשאר הנו"ן רק הפוכה מטעם הני"ל וכמ"ש שם בזוהר ע"ד "כד נטל משה אמר קומה ה', לא תשבוק לן אהדר אנפך לגבן" וכו'. וכן לאחר זמן שאז "ויהי העם כמתאוננים", גם כן בקשה שכינה להסתלק מישראל, לולא תפילת משה רבינו ע"ה שאמר "ובנתה ואמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל", ולכן שם ג"כ נו"ן הפוכה..."

הפרשה המוקפת נונים

על פי מה שלמדנו נוכל להבין טעם מדוע פרשת "ויהי בנסוע..." מוקפת בשני נונים. שהרי התבאר לנו כי פרשה זו מורה על בחינת השראת השכינה, ואותה בחינה גופא מרומזת על ידי שני הנונים המקיפים אותה. שהרי כבר הובא בשם הגרי"א חבר, ששתי אותיות של נו"ן הפונים אחת *כלפי חברתה - כך ל, מייצגות את הפניה של כנסת ישראל לקב"ה ופניה של הקב"ה כלפי כנסת ישראל באהבה כלולה - בבחינת השראת השכינה. * אומנם הסיבה שהנונים נכתבו בצורה הפוכה, כדי לרמוז כי בני ישראל שנסעו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר, ובמקביל היפוך הנו"ן מורה - כי הקב"ה הפך את פניו לעומת ישראל, והוא אינו יכול להאיר ולהשפיע על ישראל בחיבה ובאהבה פתוחה וגלויה.

תפילת משה רבינו

* לאמיתו של דבר, אחרי חטא בני ישראל, הנונים היו צריכים להסתלק לגמרי, כדי להורות שה' הסיר מישראל את פניו לגמרי. אך מחמת תפילת משה רבינו "קומה ה'... שובה ה'..." - שתי תפילות על המשכיות השראת השכינה, כמבואר לעיל, נשארו שני הנונים על עומדם, רק הפכו פניהם.

~ מכוח אותה בחינה של השארות הנו"ן על עומדו, נפתח פתח להמשכת השכינה בישראל, גם במצב של חטא, ומכוח זה נכתב החלק השני של ספר במדבר - המתאר את הקשר והקירבה של הקב"ה לישראל - על אף שהם נמצאים במצב של חטא.

* אומנם אותה בחינה של שכונה תמשיך לשרות בישראל גם בתוקף הגלות, ובכל מצב שאנו נמצאים ישרה ה' שכנתו עלינו כמ"ש (ויקרא ט"ז ט"ז) "השוכן אתם בתוך טומאתם", ודרשו חז"ל (יומא נ"ז) "אפילו כשהן טמאים שכונה בנייהם?". ובמהרה יאיר ה' את אור הגילוי ויחזור המצב לקדמותו בצורת שני נונים המצורפים ומחוברים יחד ביושר.

ביאור דברי הזוהר

על פי דרכנו נוכל לטעום טעם בדברי חז"ל המבוארים בתחילת המאמר, נשתדל לבאר את הדברים אחד לאחד:

"אלו ב' נונים הם כבודו של הקב"ה ממש, והן עיקרו של עולם".

פירוש, שאלו שני נונים המורים על בחינת השראת השכינה, הם "כבודו של הקב"ה ממש", כי על ידי השכינה מתגלה כבודו יתברך בעולם, וכמבואר בכתוב (שמות כ"ט מ"ג): "וְנִלְצַדְתִּי שְׁמָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּקַבְדֵּי", וכתוב (תהלים כ"ו ח'): "אֲהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתְךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן בְּבֹדְדֵי".

אותה בחינה היא יסוד ועיקר תכלית ומגמת העולם, כלשון חז"ל "עיקרו של עולם", שמדרך הטוב להטיב, והקב"ה הטוב ברא את העולם כדי שיוכל לברוא נבראים שיזכו בשפעו ובטובו, אך כדי שלא יהיה לאותם נבראים בושה לקבל את שפעו, תלה הקב"ה את השפע בפנות הנבראים אליו, ובזה הם יזכו בשכרם בדין, ויוכלו ליהנות מטובו בלי הבושה של מקבל מתנת חנינם (ראה ריש ספר דעת תבונות לרמח"ל).

"לכך בראות יעקב כן בירך את בניו, וידגו לרוב, ותרגומו וכנוני ימא יסגון".

פירוש, כשהבחין יעקב אבינו ממעלת הנונים, הוא ביקש לברך את בניו שיזכו לאותה מעלה עליונה, ולכן ברכם בברכת הדגים - שתרגומו "נוני ימא" - שהדגים מסמלים את ענין שני הנונים המחובים יחד, וזה אשר ביקש יעקב אבינו להנחיל לבניו.

* אין עין הרע שולטת בדגים - מחמת שהם תבויים בתוך מעמקי הים, הרחק ממקום שליטתו של העין הגשמי. והדבר בא לרמוז כי כל מי שחי

במערכת זו הנקראת "שני הנונים" - הדבקות הגמורה בקב"ה, הרי הוא מוגן מכל בחינות הטבעיות המתנגדות לקיומו - שהרי הוא נשמר על ידי בחינת השכינה הסובבת אותו ונותנת לו קיום ומגנת עליו מכל רע, ובכך הוא זוכה לבחינת "וידגו לרוב" - לברכה שאין לה צמצום וגבול גשמי.

כוונה ב"מודים"

"צריך לכוון במודים (שבתפילת י"ח) שעל ידי זה ניצול שלא יהיה שדרו נחש, ומודים גימטריא מאה, דמתקן הב' נונים" (ספר "אדמת יהודה" י"ט ע"א, מובא בספר קף החיים אר"ח סי' ק"א ס"ק ג').

באור הדבר, שההודאה מורה על ביטול האדם ודביקותו בחי עולמים. אותה הודאה מתקנת את חטא הנחש - שנמנע מלהתבטל אל ה' יתברך (ראה ממעמקים בראשית מאמרים ה', ו). ובמקביל, אותו מעשה ההודאה מתקן את הקלקול שמחמתו נהפכו הנונים בתורה - בפנות האדם אליו יתברך, בבחינת שני נונים הפונים זה לזה.

Hashem supports all the fallen ones and straightens all the bent. The order of the pesukim up to this point in the mizmor has followed the aleph-beis, beginning with ו, and continuing through ג, and begins with a ס.

* The reason is given in the Gemara (Berachos 4b): מפני שיש בה מפתן של. The letter נ has an ominous connotation, in that it is the first letter in the pasuk, נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, She has fallen and will no longer rise, virgin of Israel (Amos 5:2), which refers to the downfall of the Jewish nation.

However, continues the Gemara, Dovid HaMelech, in his ruach hakodesh, envisioned an olam shekulo tov, in which there is no falling, because HaKadosh Baruch Hu will support all those who are weak, physically or spiritually, without exception (לכל הנפלים, לכל הכפופים). So the absence of the נ, followed by ס, alludes to a world in which there is no falling.

והדברים צריכים עיון, שהרי רבי יוחנן בא לבאר מדוע כל אותיות האלפא בתא נמצאים במזמור של אשרי, חוץ מהאות נו"ן, והוא מבאר כי אות זה מרמוז על מפלתן של "ישואי ישראל" (בלשון סגי נהור) ח"ו, כיון שכתוב פסוק המתחיל באות נו"ן נפלה לא תוסיף קום - והדבר תמוה ביותר וכי חסרים פסוקים שמדברים על שפלותם של "ישואי ישראל" שמתחלים באותיות אחרות? ועוד צריך עיון מה היא משמעות אותה סמיכה שנעשה על ידי הפסוק "סומך ה' לכל הנופלים" - שאם קיים מצב של נפילה הרי אין סמיכה ואם יש סמיכה אין נפילה, וכיצד משתלבים שתי הבחינות הללו יחד?

ביאור נפלא למאמר חכמים זה נמצא בדברי הגר"א חבר (שיח יצחק

ס):

"ורז"ל אמרו 'מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי, מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, שנאמר נפלה ולא תוסיף קום וכו', ואמרו שם יואעפ"כ חזר דוד וסמכן ברוה"ק, שנאמר סומך ה' לכל הנופלים'. והוא מבואר על פי מה שהתבאר למעלה, שאות נו"ן מורה על השראת השכינה על ישראל באמצעות הארון והכרובים שהיו בקודש הקדשים, שהוא מורה על חצי העיגול העליון, שהוא נו"ן הפונה לנגד ישראל ופניהם איש אל אחיו.

* "ולכן במקדש שני, שלא היו הארון והכרובים, חסר שם גילוי שכניה, והם ה' דברים שחסרו במקדש שני, שכל ה' גרמו על נו"ן כמו שהתבאר למעלה, וכבר כתבנו שכל קיומם של ישראל הוא ע"י התקשרותם בשכינה, שהוא דבוק חצי העיגול התחתון עם העליון, שהוא אות נו"ן השני. וכשנסתלקה שכניה, שהוא נו"ן העליון, מישראל ע"י נפלה חצי התחתון למטה, וכמ"ש יוכשל עוזר ונפל עזרי. ולכן על ידי זה נפלה ולא תוסיף קום...". וכמ"ש 'השלך משמים ארץ תפארת ישראל'...

"והנה אות סמך הוא עיגול שלם כזה ס, ומתחלק לבי' נונים, ורמז בזה שאף בגלותם כתיב 'לא מאסתים', וחבורם הוא בהסתור פנים ע"י התורה ותפילה, שהוא במקום עבודה של בהמ"ק, כמ"ש 'ואהיה להם למקדש מעט'. וזה שאמרו שחזר דוד וסמכם ברוח הקדש, ע"י אות סמך, כמ"ש. וכמו שבבהמ"ק שם היה מקור הברכות, וע"י הכהנים שהיו עוסקים בעבודה, וישפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייהו, היו ישראל מתברכים, ולכן ג"כ בנשיאת כפים בחבור ב' הידים, וכמ"ש 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך', והוא חבור ב' נונים ביחד. וכן תקנו לנו חז"ל שיברך אדם ק' ברכות בכל יום, שהם ב' נונים, והוא ענין גילוי שמו הגדול שהיה בבהמ"ק, שמורה על תבור שמים וארץ".

הרי התבאר לנו, כי הקשר בין האות נו"ן והנפילה איננה מקרית - בגלל שיש פסוק המדבר על נפילה שמתחילה באות נו"ן. הקשר בין הדברים הוא קשר של מהות. והחסבר בזה הוא, כי האות נו"ן מורה על בחינת השראה השכינה בישראל. והנה, אותה בחינה יש לה פן של קימה - "קום בתולת ישראל" - שכאשר כלל ישראל זכאי להשראת השכינה, הרי הקב"ה מנהיג אותו מעבר לבחינות הטבעיות, ומגביה אותו למעלה ולמעלה. אך מצד שני בחינה זו של שכניה, יש לה גם פן של נפילה ח"ו - כי אם כלל ישראל אינם זכאים לאותה בחינה, הרי מסתלקת מהם

השכינה הקדושה ונוצר מצב של סכנת נפילה - "נפלה לא תוסיף...". ח"ו. ובכן כיון שפרשת "אשרי" מכוונת גם כנגד המצב של גלות השכינה, כדוגמת המצב של כלל ישראל בבית שני - ובאותו מצב הנ"ן המרמז לשכינה הקדושה, נעלמת ונסתרת - לכן נמנע דוד המלך מלכלול פסוק המתחיל באות נו"ן, כדי לא לרמוז על מצב של נפילה ח"ו.

מכל מקום אותה בחינה של שכניה נרמזת בפסוק שאחריו "סומך ה' לכל הנופלים" - שהסמך הוא כציור שני נונים המחוברים יחד, והוא מורה על הבחינה של השראת השכינה גם במצב של גלות והסתור. כי התורה שאנו לומדים והתפילה שאנו מתפללים - הם במקום עבודת הקרבנות, ועל ידי ברכת כהנים ומאה ברכות המכוונות כנגד שני הנונן המחוברים יחד, ישנה בחינה מסויימת של השראת השכינה בכלל ישראל, וזה שומר ומגן מנפילה מוחלטת עד שיזכו לבחינת "קום בתולת ישראל".

שברי הלוחות

מצב זה של השראת השכינה אף בזמן של גלות וחושך, רמוז באותם שברי לוחות הנמצאים בארון - שעל אף שנשברו הלוחות ופרחה מתן הכתב, בכל אופן נשתייר להם קדושת כתב הדברות, ולכן מצוותן שיעמדו במקום ארון הברית. אותן לוחות מייצגות השראת השכינה במצב של גלות וחושך - שאף שלא נראה בהם בחינת השכינה בכל אופן הוא קיים.

וזה אשר רומזת פרשת "ויהי בנסוע הארון", שהארון נושא תמיד אותנו, ובתוכו שברי הלוחות - כי לעולם קדושת הדברות על הלוחות, ואותה קדושה תאיר בלבבות ישראל לצנח (ראה עוד על דרך זה בדברי השל"ה הקדוש הגהות למסכת שבועות - תורה אור מ"ה).

נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל

והנה אמרו שם בגמרא שבארץ ישראל דרשו את הפסוק הזה וחלקו אותו באופן אחר ובכך הפכו את משמעותו הפשוטה, פשט הכתוב הוא שח"ו לא תהיה תקומה לישראל "נפלה לא תוסיף קום", וכך הם גם טעמי המקרא

שהאתנחתא בא אחרי מילת קום, ובארץ ישראל דרשו בו, נפלה ולא תוסיף ליפול עוד, קום בתולת ישראל.

* ועל פי זה ביאר המהרש"א (חי' אגדות שבת קט"ו ע"ב) דזו הסיבה שהפסיקו ועשו את הסימניות כאן בנוני"ן הפוכין הנ"ן רומזת לפורענות, אך הנ"ן ההפוכה רומזת את דרשת בני מערבא שהנ"ן נהפכת לטובה כבר בפורענות הראשונה שהיא שורש לכל פורעניות ישראל מתגלית הנ"ן ההפוכה הרומזת לכך שהקדוש ברוך הוא יקים את בתולת ישראל.

אלא דסוף סוף יש לתמוה הלא טעם האתנחתא נכתב אחרי תיבת "קום" ומשמעותו שלא תוסיף לקום אמנם מבואר בספר הזוהר (ח"ג ויקרא ו ע"א) דאדרבא יש לדקדק בלשון הפסוק שהיה לו לומר לא תוסיף לקום ומה הכונה לא תוסיף קום, אלא פירש הרשב"י, בכל הגלויות היו ישראל חוזרים מעצמם להקדוש ברוך הוא, אבל בגלות האחרונה לא תוסיף קום היינו שהיא מעצמה לא תוכל לחזור, אבל הקדוש ברוך הוא ידרוש ויבקש אותה והוא יקימנה בידינו כביכול ויחזירנה אליו בב"א

הנה כי כן זהו ביאור המאמר: "עתידי

מבואר מזה כי אות נ' רומזת על נפילה שהיא עת צרה ליעקב, ואילו אות ס' רומזת על סמיכת הנפילה כשמיביא הקב"ה ישועה והצלה לישראל. ה"בני יששכר" (כסלו-טבת מאמר ד סימן ב) מפרש לפי זה תיבת נ"ס בדרך רמז, כי הצרה היא בבחינת אות נ' הרומזת על נפילה, אך כאשר הקב"ה עוזר ומוציאם מצרה לריוחה ומאפילה לאור גדול, אז נסמכת האות ס' שרומזת על סמיכה לאות נ' שרומזת על נפילה ונעשה מזה צירוף נ"ס.

* לפי דברי ה"קדושת לוי" נראה לבאר הענין בזה, כי כאשר נתבונן בהבדל בין צורת אות נ' לאות ס' נראה, שהאות נ' היא צורת חצי עיגול לעומת אות ס' שהיא צורת עיגול שלם. ולפי האמור הביאור בזה, כי אות נ' שהיא בצורת חצי עיגול, רומזת על מעשה בלתי גמור שעדיין לא נשלם סיבובו.

* וכאשר האדם שנקלע לצרה זו אינו מאמין שעתידי הקב"ה לגמור סיבוב מעשה זה לטובה, הרי הוא מעכב בכך את המשך הסיבוב של מעשה זה לטובה, נמצא שהוא גורם שמעשה זה יארש בבחינת אות נ' שהיא חצי עיגול, ועל ידי זה הוא גורם לבחינת נפילה מאחר שהוא מעכב סיבוב מעשה זה לטובה.

43 אך כאשר הוא מאמין באמונה שלימה, שעתידי הקב"ה מסבב כל הסיבות לגמור

סיבוב מעשה זה לטובה, הנה על ידי אמונה זו הוא גורם באמת שיגמר כל הסיבוב של מעשה זה לטובה, ונעשה מזה צורת ס' שהיא עיגול שלם, ואז מתברר שהכל היה לטובה בבחינת: "סומך ה' לכל הנופלים", היינו "סומך" דייקא שהיא אות ס' עיגול שלם. הו"ה דייקא שהיה זהו ויהיה גלוי לפניו.

הנה כי כן זהו ביאור המאמר: "עתידי הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו". כי לעתידי לבוא יגלה לנו הקב"ה כל סיבובי הדברים מראשית הבריאה עד אחרית הימים, כמו שכתב הרמח"ל הנ"ל: "והנה ביום הדין הגדול יפרוש האדון ב"ה את השמלה לעיני כל היצור, מכל מה שנעשה מיום ברא אלקים אדם על הארץ עד היום

הוא, ויראה יושר משפטו בכל מעשה ומעשה, קטון וגדול".

וזהו הענין שיעשה הקב"ה מחול לצדיקים שהוא עיגול שלם כצורת אות ס', והקב"ה יושב ביניהם בגן עדן, לרמוז שהקב"ה הוא נקודת המרכז של עיגול זה, שסיבוב את כל המעשים לתכלית טוב, וכל אחד ואחד מראה באצבעו ומבין בפועל שהקב"ה עשה עמו חסדים ורחמים גדולים.

• ועל זה מביא הגמרא הפסוק: "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה", מה שחשבנו בתחילה למעשה של דין בבחינת שם אלקים, "קוינו לו ויושיענו", והנה עתה במחול הגדול כאשר השלים הקב"ה את הגלגל, "זה ה' קוינו לו", נתגלה הרחמים של השם הו"ה, "נגילה ונשמחה בישועתו", במהרה בימינו אמן.